

Sanoin kuvaamaton Jumala

■ PEKKA WAHLSTEDT

Stefan Einhorn: *Salattu Jumala. Usko, tieto ja etsintä*. Otava 2009.

1500-luvulta lähtien kristinusko ja tiede ovat kamppailleet siitä, kumpi kykenee paremmin selittämään maailman ja sen monet ilmiöt. Aluksi uskonto oli voitolla, mutta se on joutunut perääntymään tieteen esiin tuomien tosiasioiden edessä. Fysiikka ja evoluutioteoria ovat osoittaneet, että maa ei ole maailman keskipiste, maailmankaikkeutta ei luotu seitsemässä päivässä eikä ihminen ole Jumalan kuva.

Monet uskovat entiseen tapaan, että Raamatun kertomus maailman ja ihmisen luomisesta pitävät vieläkin paikkansa. Raamatun Jumalan ja luomiskertomuksen ongelmana on sen tavaton naiivius. Juma-

la kuvitellaan eräänlaiseksi ihmisen kaltaiseksi yli-insinööriksi, joka luo maailman samaan tapaan ja samojen lakien mukaan kuin ihminen rakentaa koneita ja kaupunkeja. Mutta tarvitseeko kristinuskon ja muiden uskontojen pyhiä kirjoja lukea sananmukaisina kuvauksina fyysisestä todellisuudesta?

Ruotsalainen kirjailija, syöpälääkäri ja tutkija Stefan Einhorn tuo uudessa kirjassaan erilaisen käsityksen Jumalasta. Näkemys ei kilpaile tieteen kanssa, koska se lähestyy ja puhuu Jumalasta eri tavalla kuin kirjaimellisen tulkinnan kannattajat. Einhorn viittaakin tavallisten kristillisten teologiiden sijaan mystikoihin, etenkin Mestari Eckartiin. Lisäksi hän paneutuu perusteellisesti itämaisiin uskontoihin, kuten taolaisuuteen, hindulaisuuteen ja buddhalaisuuteen, joita voi kannattaa ajautumatta ristiriitoihin tieteen löytöjen ja tulosten kanssa.

Monet teologit ja filosofit, kuten Tuomas Akvinolainen, ovat yrittäneet todistaa Jumalan olemassaolon loogisesti järkeilemällä ja perustelemalla. Einhorn viittaa mystikoihin ja idän viisaisiin, jotka esittävät, että käsitteet, kieli ja todistelut pikemminkin etäännyttävät ja rakentavat muurin ihmisen ja Jumalan väliin. Ajattelu ja kieli jakavat, luokittelevat ja nimeävät, kun taas salattu Jumala on jakamaton ykseys ja äärettömyys. Siksi Jumalaa voidaan lähestyä vain negatiivisesti ja sanoa hänestä vain se, mitä hän ei ole. Jumalaan voidaan myöskin viitata paradokseilla, jotka paljastavat, että looginen päättely on sopimaton väline lähestyä salattua Jumalaa.

Mystikot ja itämaiset filosofit ovat kehittäneet menetelmiä, joiden avulla voi saada yhteyden ja sulautua salattuun Jumalaan. Läh-

tökohtana on, että Jumala ei asuta korkealla taivaassa, vaan itsekin voi löytää hänet sisimmästään. Menetelmillä pyritään tyhjentämään mieli ajatuksista ja käsitteistä ja näin avautumaan salatulle Jumalalle. Monet uskonnolliset johtajat ovatkin verranneet valaistunutta ihmistä pieneen lapseen, joka on vielä vapaa käsitteistä ja niiden luomista ennakkoluuloista ja dogmeista.

Salatulla Jumalalla on myös suuri käytännöllinen merkitys ja tehtävä. Sillä eivätkö suurimmat ja julmimmat verityöt ole kautta aikojen tehty uskonnollisten kiihkoilijoiden toimesta? Ja eikö syynä ole se, että Jumala ja hänen tahtonsa on määritelty hyvin tarkasti ja yksityiskohtaisesti? Avoin ja ääretön salattu Jumala taas ottaa huomaansa kaikki keskenään ristiriitaisetkin uskonnot ja maailmankatsomukset.

Salattu Jumala ja siitä kirjoittaneet herättävät kuitenkin yhden kiperän kysymyksen. Miten sanoin kuvaamattomasta salatusta voidaan lainkaan puhua ja kirjoittaa? Einhornkin tuo esiin paradoksin, että monet Jumalan määrittelemättömyyttä korostavat mystikot ovat kirjoittaneet hänestä massiivisia teoksia. Jos Jumala on sanoilla kuvaamaton ja salattu, miten hänestä voidaan lainkaan muodostaa ajatuksia tai edes kysyä ja keskustella, onko salattua Jumalaa olemassa?

Monet, Einhorn mukaan lukien, kuitenkin lankeavat määrittelemään salattua Jumalaa ja antamaan hänelle erilaisia ominaisuuksia. Esimerkiksi salattukin Jumala on viisas, rakastava ja elämälle merkityksen antava. Einhorn alkaa jopa verrata modernia fysiikkaa ja salattua Jumalaa toisiinsa, ja löytää niistä monia yhteisiä piirteitä. Esimerkiksi kaaosteorian perhonen, jonka

siiven heilahdus saa aikaan hirmumyrskyn toisella puolella maailmaa rinnastuu idän filosofian oppiin, jonka mukaan kaikki on yhteydessä kaikkeen. Tai Freudia ja Jungia seuraten salattua Jumalaa voi alkaa etsiä piilotajunnan syvyyksistä.

Lopulta Einhorn päätyykin pohtimaan ja punnitsemaan teieteellisiä argumentteja salatun Jumalan puolesta ja vastaan – vaikka alun perin salatun Jumalan piti asustaa kaikkien käsitteellisten ja kielellisten pohdintojen ja punnintojen tuolla puolen.

Voiko salattuun Jumalaan sitten mitenkään viitata tekemättä vääryyttä häntä kohtaan? Toisaalta, jos häneen ei viitata millään tavalla, miten kukaan osaa alkaa häntä etsiäkään. Yksi keino, johon Einhorn ei tartu, on siirtyä kokonaan kielen ja kirjoituksen ulkopuolelle, modernin taiteen ja musiikin piiriin. Moderni taide pyrkii murtamaan kaikki ulkoiset ja selkeät muodot ja avaamaan katsojalle näkymän kielen takaiseen todellisuuteen. Tehokkain ja suurin tapa kokea salattu Jumala on musiikki, jonka sävelille ja rytmeille antautuminen vie ekstaasiin, jossa erillinen minuuksensa katoavat ja ihminen voi tuntea yhtyvänsä kaikkeuteen.

Kirja salatusta Jumalasta pitäisi kirjoittaa näkymättömillä kirjaimilla ja olemattomilla merkityksillä – kirjan tulisi koostua vain vitivalloisista kirjoittamattomista sivuista. Ihminen, joka pystyisi hiljentämään mielensä ja keskittymään jokaiseen valkeaan tyhjyyttä ja äärettömyyttä säteilevään sivuun, saavuttaisi varmasti ainakin häivähdyksen salatusta Jumalasta.

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.